

פרשת מקץ

פרשת מקץ הינה המשך ישיר לפרשת וישב, אותה קראנו בשבוע שעבר. יוסף שסיפור מכירתו והגעתו למצרים הופיע בפרשת וישב, מצליח לפענח את צופן "הפרות והשיבולים" בחלומות שהסעירו את פרעה. הפתרון של יוסף זיכה אותו בהערצת מלך מצרים, העניק לו שלטון והפך אותו למשנה למלך. כשמתחילות שבע שנות הרעב, יוסף, על ידי מבצע האגירה שארגן בשבע שנות השפע שקדמו לרעב, וכלכלת החירום שהנהיג בשנות הרעב עצמן, הצליח לספק גם את צורכי המדינות השכנות והופך להיות "המשביר לכל ארץ מצרים". גם אחי יוסף באים מארץ כנען לשבור אוכל במצרים. יוסף נוהג עם האחים בקשיחות יתירה וכל התנהגותו איתם אינה מובנת.

מדוע יוסף מאשים את האחים בריגול? מדוע בהתחלה יוסף אוסר את כולם ואח"כ רק את שמעון? מדוע דווקא שמעון? מדוע דרש להביא את בנימין כשידע שאביו עדיין באבל על היעלמותו שלו והרי זה רק יצער את יעקב? מדוע החזיר את הכסף של האחים לשקיהם? מדוע כשבנימין מגיע עם האחים למצרים, יוסף מגלה אליו חיבה יתירה ונותן לו הכי הרבה מתנות? מדוע שם את הגביע שלו בשקו של בנימין ודווקא בנימין מואשם בגניבת הגביע? מה פשר התנהגותו של יוסף? האם יוסף רצה לנקום באחים על כך שמכרו אותו? אם זו הסיבה איך התאפק ולא הודיע להם מיד שהוא האח המכור שהפך לשליט על ארץ מצרים? מדוע בכה כששמע אותם עורכים חשבון נפש? מי שרוצה לנקום לא בוכה כשמשיג את מטרתו. מדוע במשך כל השנים הללו שיוסף היה שליט במצרים לא הודיע לאביו שהוא חי? מדוע לא שלח אליו "אות חיים" כדי לשמח אותו? מדוע רק דברי יהודה בתחילת הפרשה הבאה גורמים ליוסף להתגלות לאחיו?

כל הסיפור מתחיל בפרשה הקודמת: "ויילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם, ויאמר לו הנני. ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן. והשיבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה" (ל"ז, י"ב-י"ד). נשים לב שלא יעקב שולח את יוסף. אלא ישראל. ישראל הוא שמו הכללי של יעקב, השם הלאומי. עם ישראל כולו שולח את יוסף לחפש את אחיו ולמצוא את האחוה. יוסף מבין שמעתה זהו תפקידו בחיים ונענה בחיוב לשליחות, למרות הסכנות הצפויות מצד אחיו ששונאים אותו. יוסף מתחיל בחיפוש בשכם: "וימצאהו איש והנה תועה בשדה וישאלהו האיש לאמור מה תבקש? ויאמר את אחי אנוכי מבקש... ויאמר האיש נסעו מזה... וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדותן" (ל"ז, ט"ו-י"ז). חז"ל מסבירים שהאיש שיוסף פוגש הינו מלאך שאומר ליוסף "נסעו מזה" – כלומר, הסיעו עצמם מרעיון האחוה. "זה" – בגימטרייה 12 כנגד י"ב השבטים המאוחדים. יוסף אינו מתייאש וממשיך בשליחותו לפגוש את אחיו בדותן. אחיו אינם מכירים בו בכלל כאח: "ויראו אותו מרחוק... ויתנכלו אותו להמיתו. ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא" (ל"ז, י"ח-י"ט). לאחים סיבות משלהם להתנכר ליוסף והם משכנעים את עצמם שהוא אינו אחיהם. גם כשהם באים לבשר את הבשורה הרעה ליעקב, הם אומרים לו: "הכר נא הכתונת בנך היא..." (ל"ז, ל"ב). מדוע? כי הם נסעו מ"זה", מרעיון האחוה. יוסף נמכר לישמעאלים ומורד למצרים אך משליחותו אינו נפרד. **כל התנהגותו של יוסף לאחים מרגע שפגש אותם במצרים לכאורה אינה מובנת, אך מטרתה להזכיר לאחים את מה שעשו וללמד אותם את חשיבות האחוה והערבות ההדדית בניהם וכיצד יש להתנהג בין אחים בני אותו עם.**

שלב אחרי שלב יוסף מפנים באחים את רעיון הערבות והאחדות. בתחילה יוסף מאשים אותם בריגול ואוסר את כולם כדי שירגישו לא "על שפת הבור" אלא בתוכו! (אומנם בתנאים יותר טובים מאשר הבור שאליו הוא נזרק, שכן יוסף הושלך לבור יחידי ולא עם 10 אחים נוספים. כמו כן בבור שיוסף הושלך אליו היו עקרבים ונחשים) והם מתחילים להיזכר.

בשלב הבא יוסף מכניס רק אחד מהם "לבור" וזה כבר יותר דומה לבור של יוסף. יוסף בוחר דווקא את שמעון כיוון שהוא זה שאמר לאחים "הנה בעל החלומות הלזה". האחים מתחילים לחשוב ולהיזכר ביוסף ומיד אחרי ששמעון מושלך לכלא, האחים אומרים: "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו... ולא שמענו..." (מ"ב, כ"א). אח"כ לוי פותח את שקו ורואה שכספו הוחזר ונמצא בשק ("ויפתח האחד את שקו" - מ"ב, כ"ז). לוי אכן היה האשם השני אחרי שמעון.

האחים אומרים מיד "מה זאת עשה אלוקים לנו" (מ"ב, כ"ח).

יוסף בכוונה מפלה את בנימין לטובה בסעודה עם האחים ונותן לו יותר מתנות כדי לראות כיצד האחים מגיבים – האם יקנאו בו ויתנכלו אליו כפי שעשו לו בעבר כאשר יעקב חיבב אותו יותר. כל זה אינו מספיק. עיקר התיקון יגיע בפרשת הגביע. בגביע האחים רואים שלא רק הם נענשים על עוון המכירה, אלא גם אחיהם, בנימין, שלא השתתף איתם במכירה נענש. רק כשיבינו שעל חטאים שהם עשו יכולים לשלם גם אחרים הם יבינו מה זאת ערבות. הכוונה בערבות היא שאם מישהו עושה חור בספינה כולם יכולים לטבוע. וזה מה שיוסף מלמד אותם עם הגביע. יוסף רוצה לראות האם האחים ימסרו את נפשם ולא יתנו לפגוע בבנימין כיוון שהם ערבים ואחראים לו, והאם הפנימו את הצורך ההכרחי של האחדות בבית ישראל?

האחים שמפנימים את רעיון הערבות והאחדות, מרגישים עכשיו כולם קרובים ולכן הם אבלים וקורעים את בגדיהם כשנודע להם שהגביע אצל בנימין. בתחילת הפרשה הבאה יהודה ניגש ליוסף ומציע עצמו לעבד במקום בנימין ובלבד כשבנימין יחזור עם אחיו ליעקב. משמעותה של ההצעה היא שיהודה, מלך ישראל, מוותר על מנהיגותו ומוכן להיות עבד במצרים על מנת שהבן היחיד שנותר לרחל יהיה מאוחד עם אחיו. אם אין גם בני לאה וגם בני רחל בעם ישראל, אין עם ישראל ואין משמעות למושג מלך ישראל.

יוסף שמע יותר ממה שהוא חשב שישמע. הוא לא רק שמע שבני לאה ובני רחל הולכים יחד. הוא שמע גם שאם אין בני רחל, אין הנהגה ואין עם ישראל. כנגד חידוש כזה אי אפשר להתאפק. ברגע זה שליחותו הושלמה ויוסף מתגלה לאחיו.

שאלנו מדוע יוסף לא שלח אות חיים לאביו? התשובה היא כיוון שאם היה מודיע לאביו לפני כן, המשמעות הייתה כישלון בשליחות, שכן טרם הושגה האחוה. רק לאחר שיוסף מסיים את שליחותו ומחזיר את האחוה בין האחים הוא מודיע ליעקב שהוא בחיים ומביא אותו אליו.

שבת שלום וחנוכה שמח